

POSUDEK OPONENTA PÍSEMNÉ DISERTAČNÍ PRÁCE

Název práce: Text psaný z jeviště: Tvorba českých dramatiků nastupující generace
Autorka práce: MgA. Petra Zachatá
Studijní program: Teorie a praxe divadelní tvorby
Typ studijního programu: doktorský

Vymezení cíle a jeho naplnění:

Každá generace si zaslouží svou spřízněnou (generačně spřízněnou) teoretickou / kritickou. Na disertační práci MgA. Petry Zachaté je imponující již vlastní rozhodnutí zabývat se v rámci doktorského studia tvorbou svých (pověštinou) vrstevníků, v případě absolventů pražské Divadelní akademie dokonce druhdy spolužáků. Zachatá tudíž svou závěrečnou doktorskou práci nepíše jen „pro sebe“ a „za sebe“, ale druhým dechem také „pro ně“ a „za ně“, přejíc si, aby *jim byla v jejich snažení nápomocná* (parafráze s. 9). V centru pozornosti Zachaté stojí „dramatici nastupující generace“, přičemž samotná profese dramatika „dnes“ je napříč prací vykreslována spíše jako jedna z podstatných dovedností příslušného divadelníka (zpravidla režiséra či dramaturga), než že by šlo o hlavní činnost „na plný úvazek“. Jako úskalí takového „vývoje her“ je (myslím, že náležitě) zmiňováno především psaní pro příslušnou divadelní konvenci (namísto textů, pro něž režisér musí teprve „vynalézt“ inscenační klíč). Celou disertaci lze číst také jako přiznané navázání na monografii Lenky Jungmannové *Příběhy obyčejných šílenství*, u níž jako by se Zachatá inspirovala i strukturou: po obecnějším uvedení do kontextu „současného psaní pro divadlo“ následují profily deseti dramatiků, kteří na divadle debutovali v poslední dekádě.

Aktuálnost tématu a relevance zvolené metodologie:

Píše-li doktorandka o „nastupující generaci“, její téma stěží může být „aktuálnější“. Když má Zachatá vymezit údobí svého zájmu, tedy uplynulé desetiletí, sváže rok 2013 s koncem Cen Alfréda Radoka (a přidružené Dramatické soutěže o Cenu Alfréda Radoka). To považuji za nosný výchozí bod, nosnější, než „prostě“ začít tam, kde „Jungmannová skončila“. Jako každé důsledně uplatňované členění (u Zachaté: jevištní debut po roce 2013; pro ročník 1980 de facto debut do 33 let) generuje i toto několik generačně „mezních případů“, jako jsou v očích oponenta Tereza Verecká (*1985; rozhlasový debut v rámci cyklu „Hry a dokumenty nové generace“ 2009) či Natálie Kocábová (*1984; prozaický debut 2003). I to je ale lepší, než aby (zvláště) Tereza Verecká zůstala „uvízlá“ mezi monografií Jungmannové a disertací Zachaté. Dvojlomnou kvalitou vlastní práce je skutečnost, že se jedná o text povytce *přehledový*. Zachaté důvěrná znalost kontextu a zkoumaného materiálu vydá v první i druhé části disertace fakticky hutný a přesný popis *stavu*. Charakteristika jednotlivých her (dramatických či divadelních textů) má však mnohdy blíže k *obsahům děl* než k jejich „analýze“ (ať už dramaturgické, literárně-vědní apod.), jakkoliv „vlastní převyprávění cizího příběhu“ může být

relevantním způsobem interpretace. Myslím na autorčino přání *být touto prací v jejich snažení nápomocná*. Disertační práce jistě dobře poslouží těm, kteří se chtějí zorientovat v aktuálním dění na poli divadelního psaní a „objevit“ nové autory. V tomto „up-to-date“ zmapování nemá Zachatě práce v současnosti konkurenci. Obávám se ale, že méně už se z ní o svém psaní mohou dozvědět ti, o kterých Zachatá pojednává. Už proto, že v podstatě nepojmenovává žádné limity jejich dosavadní tvorby. To přirozeně taktéž souvisí s převažující formou „přehledovky“, která se ve výsledku podepsala i na prostoru věnovaném jednotlivým autorům (rozhodující jako by zde byl rozsah dosavadního díla). Tereze Verecké či Tomáši Rálišovi, jedinému trojnásobnému vítězi Ceny Evalda Schorma, tak nyní patří o polovinu menší prostor než Tomáši Loužnému, Davidu Košťákovi či Petru Erbesovi. Řekněme, že je to pochopitelná daň za to, z jakého (ne)odstupu musí Zachatá předmět svého zájmu nahlížet a zkoumat (když v potaz jsou brány i texty z letošního roku). Výhodou takového přístupu na druhou stranu je jeho nesporná „veřejnoprávní vyváženost“, umožňující autorce postavit „Balcaru vedle Erbesa“. Paradoxně právě to může být v budoucnu hlavní devízou předkládané práce (jako když se nám z doby dávno minulé uchovávají předměty „denní potřeby“).

Odborný přínos, původnost práce a její případné využití v praxi:

Přínos a původnost práce je nezpochybnitelná ve vztahu ke generaci, která se na českých jevištích teprve etabluje (či čerstvě etablovala), a tudíž se jí dosud nedostalo vlastní monografie (podobným způsobem postupovala před deseti lety Marta Ljubková jako editorka monografie o „režisérech z alterny“ *Šťastná generace*). Mírné rozpaky pociťoval jsem po celou dobu čtení nad samotným názvem disertace, který se snaží pojmenovat způsob psaní nastupující generace jako vytváření *textu psaného z jeviště*. Nemohl by to i v tomto případě být *text psaný pro jeviště*? Režisér s dramaturgem přece na jevišti také běžně nestojí. Možná je to přílišné slovičkaření, ale chtělo by to zřejmě přesvědčivěji pojmenovat, co vše se na současném psaní pro divadlo změnilo. S nadsázkou řečeno: je zde něco, co už by nesplňoval Shakespeare či Molière a u nás takový J. K. Tyl (kteří jistě hlavně *neaspirovali na to, aby jejich divadelní texty byly čteny*, a kteří je *psali jako divadelníci*, abych uvedl základní postuláty Zachatě)? Doktorandka v disertaci rovněž až příliš ochotně přebírá představu o *všeobecné skepsi vůči původnímu českému divadelnímu textu* (formulace z abstraktu), výslovně v kapitole 2.1 K příčinám současného podceňování dramatu (mj. formulace: *všeobecná nedůvěra ve drama*), již opírá především o autoritu Pavla Janouška. Chybí mi ale její vlastní konkretizace *nedůvěry ve drama*, případně problematizace takového pohledu, ostatně i citovaná anketa časopisu Svět a divadlo má ve svém názvu otazník: *Dramatik – likvidovaný druh?* (Zachatě na s. 12 vypadl).

Logická stavba a členění práce:

Těžištěm práce je 10 portrétů divadelníků píšících pro divadlo, kteří se nacházejí někde mezi přívlastky „začínající“ a „renomovaný“. Kromě nezbytného Úvodu a Závěru přichází také s obecnějším zamyšlením nad postavením dramatika (či autora divadelních textů) v současném českém divadle a jeho možnostmi být inscenován, publikován či jinak podporován.

Formální úprava a náležitosti práce včetně jejího rozsahu:

Po formální stránce splňuje disertační práce Petry Zachatě bohatě všechny požadavky kladené na tento typ závěrečné vysokoškolské práce. Zdůrazněme, že z hlediska minimálního požadovaného rozsahu přímo nadstandardně, více než dvojnásobně (a to ještě bez poznámkového aparátu).

Práce s informačními zdroji:

S použitými zdroji pracuje doktorandka bezpečně a plně na úrovni odborného textu. Vyzdvihnout si zaslouží bohatý osobní archiv elektronických verzí nepublikovaných divadelních a rozhlasových textů zkoumaných autorů, stojící za vyčerpávající faktickou stránkou práce.

Jazyková a terminologická úroveň:

Práce je psána čtivým, kultivovaným jazykem; jen některé pasáže jsou na oponenta vyjádřeny možná až příliš *objektivizačně* (jednoduše: více by ho zajímalo, co si myslí Zachatá). Inspirujícím způsobem (a pod přiznaným vlivem jiných autorit) zachází doktorandka s pojmem „divadelní text“, jehož podmnožinou má být text „dramatický“. To umožňuje klást na něj jiné nároky než na drama v úzkém slova smyslu (jako se divadlo nerovná činohře). Jako formulační klišé z práce vystupují

pokusy postihnout (formulace ze Závěru práce) *lyrizující tendence* textů: *básnické kvality* u Fričové, *stylizovaný, básnivý jazyk* u Erbese, *křehká básnivost* u Košťáka, *křehká poetičnost* u Jandáčkové či *poetický, metaforický jazyk* u Ráliš. Tato lakonická konstatování jsou rozvedena jednou, nanejvýš dvěma větami, a tak se o skutečné povaze jazyka jednotlivých autorů dozvídáme především prostřednictvím ukázek. Jakkoli jsou tyto voleny výstižně, domnívám se, že na důsažnější ohledání práce s jazykem (na úkor motivicko-tematicko-námětové) v disertační práci prostor byl.

Celkové/vlastní shrnutí hodnotitele:

Přes všechny uvedené výhrady považuji disertační práci Petry Zachaté za více než důstojné završení doktorského studia. Pro hodnotitele, který současné možnosti psaní pro divadlo sám intenzivně promýšlí, bylo její čtení potěšením. Už proto, že ho samotného text podnítil k mnohým úvahám vlastním – což musí být přiznáno jako kvalita textu výchozího! V budoucnu bych u autorky ocenil „kritičtější“ přístup ke zkoumaným autorům, jenž by se projevil minimálně v hierarchizaci jejich díla od zásadního k marginálnímu. Už nyní bych si dovedl představit rovněž větší zasazení zvolených autorů do tradice českého i světového dramatu. „Nastupující generace“ přece nevyrostla na zeleném drnu. Kromě zmínky o Čechovovi u Verecké, o Beckettovi u Erbese a o Schimmelpfennigovi u Ráliš si Zachatá všímá vlastně jen „havlovských ozvuků“ v „havlovských aktovkách“. Nestálo by za to srovnat Vereckou a její „sociální grotesku“ spíše s Pitínským či Lagronovou? V souvislosti s Košťákovou *Antuckou tragédií*, aplikující „vysoký žánr“ *antické tragédie na banální příběh o rivalitě mezi hráčkami tenisu*, připomenout Kolečkův *Soumrak bodů*? A zmínit třeba i námětovou (tematickou) blízkost tvorby Loužného s Pinterem či Albeem? To vše ne snad proto, aby oponentovi práce dokázala, že to ví (oponent nepochybuje!) a přišla by i na jiné, ale aby se veškeré „generační novum“ potlumilo ve světle „obecné tendence“ v umění. Navzdory vstupní skepsi nad možnostmi současné české hry četl jsem totiž disertaci Petry Zachaté jako nadějnou zprávu o její budoucnosti – včetně obecnější tendence popasovat se se *skutečnými problémy* (vypůjčeno od Tomáše Loužného), bez ustavičné ironizace všeho řečeného.

Otázky a náměty k diskuzi při obhajobě:

Kromě reakce na vlastní posudek –

- 1.) Vyberte si prosím jednoho z dramatiků, jehož textům přepisujete *lyrizující tendence*, a rozveďte, v čem tkví a k čemu složí jejich *básnickost* a *metaforičnost* a nakolik se jedná o kvality účinku scénického.
- 2.) Z nastupující generace jste si vybrala 10 reprezentativních dramatiků. Prosím doplňte ještě svůj osobní „TOP 5“ her (či divadelních textů) této generace. „Textů psaných z jeviště“, u nichž byste si dnes vsadila na to, že naleznou své místo *jak v českém divadle, tak literatuře*.

Doporučení práce k obhajobě:

doporučuji

Datum vypracování posudku:

16. 10. 2023

MgA. Milan Šotek, Ph.D.

16. 10. 2023 (a podpis)